

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֵמְדָּה יָמִיִּם HEMDAT YAMIM

ויגש תשי"ע פרשת שבוע

בצאת החנוכה- עוד על עצמאות ועל ישראליות

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

השבוע נמשיך לעסוק בעניני החנוכה, ולא בעניני פרשת ויגש.

השאלה אם חנוכה הוא חג דתי בו עם ישראל מציין את נצחון הדת הישראלית על האליליות היוונית או שהוא חג לאומי, מהדהדת בחלל הדיון הציבורי דורות רבים. עם ההתערורות הלאומיות של העם היהודי ויסודה של התנועה הציונית המדינית, חזר הדיון ונעור ביתר שאת. אם הגבורה הלאומית היא העיקר, הנצחון הצבאי שהביא לעצמאות מדינית הוא זה שמודגש והנרות הדולקים ברשות הרבים מנציחים זאת. או שהצד הדתי הוא העיקר, ואז יש להדגיש כי הטהורים נצחו את הטמאים, בית המקדש טוהר, עבודת הקרבנות חודשה וכל ענין הדלקת הנרות לדורות בא להנציח ולהזכיר דווקא זאת. מהסוגיא במסכת שבת משמע כצד השני. וז"ל:

"מאי חנוכה? דתנו רבנן: בכ"ה בכסלו יומי חנוכה... שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה" (דף כא ע"ב).

הנצחון הצבאי והעצמאות המדינית אין להם זכר. לעומת זאת מנוסח על הניסים משמע שהנצחון של המעטים על הרבים הוא העיקר, נס פח השמן לא נזכר ואנו מציינים את חידוש העבודה כתוצאה של הנצחון הצבאי. שאלה זו מביאה אותנו לברר מה מקומו של בית המקדש בחייו של היהודי כפרט ובחיי האומה ככלל. ניתן לראות את בית המקדש כ"בית כנסת רבה" לעומת בתי הכנסת של היום שהם בבחינת "מקדש מעט". אם כך, לכאורה, המקדש הוא מקום דתי, "כלי שרת" המשמש לפולחן. את מקום הקרבנות בבית המקדש תופסות התפילות בבית הכנסת. גם אם נעלה את מקום המקדש ונטען שהוא מקום השכנת השכינה ולא רק מקום ה"עבודה", יבוא הטוען ויטען כי הקרבנות הם התנאי להשכנת שכינה (עיינו בדברי בעל ה"משך חכמה" בהקדמתו לספר ויקרא) וממילא שוב חשיבותו של המקדש נובעת מכך שהוא ה"מקום" ל"עבודת הקרבנות" שהיא לכאורה ענין "דתי" בלבד.

הרמב"ם בראש הלכות חנוכה מדגיש את הפן הלאומי של החג. וז"ל:

"בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילים וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני" (פרק ג הלכה א).

צריך להבין מה מקורו של הרמב"ם, הרי לכאורה אין לו מקור לא בנוסח התפילה ולא בדברי הגמרא?

התשובה היא שבית המקדש הוא סמל לאומי המייצג את כלל ישראל המאוחדים סביב האמונה בקב"ה וממילא בלימוד תורתו ובשמירת מצוותיו. מציאות של בית מקדש תחת שלטון זרים היא בדיעבד גדול. לכן האחריות והמצווה לבנות את בית המקדש מוטלת על העם ולא על יחידים. זו אחת מהמצוות שנצטוו ישראל כעם חופשי בארצו. לכן זמנה של המצווה הוא רק כאשר יש מדינה עצמאית היושבת לבטח בארצה. כך מפורש בכתוב:

"...והניח לכם מֶלֶךְ אֲיִבִיכֶם מִסְבִּיב וַיִּשְׁבְּתֶם בְּטַח: וְהָיָה הַמְקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יִקְוֶה אֶלְהֵיכֶם בּוֹ לְשָׁפֵן שְׁמוֹ שָׁם... " (דברים י"ב י-יא).

כך גם הבין דוד המלך כמפורש בספר שמואל:

"וַיְהִי כִּי יָשַׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וַיִּקְוֶה הַנִּיחַ לוֹ מִסְבִּיב מִמֶּלֶךְ אֲיִבָיו: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל נָתָן הַנְּבִיא רְאֵה נָא אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וְאֶרֶץ הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הָרִיעָה" (ז' א-ב).

התפילות של עם ישראל במשך הדורות לחידוש העבודה בירושלים הן תפילות גם על קוממיות העם בארצו. אין להפריד בין הדבקים. לכן השמחה וההודאה בחנוכה היא על חזרת מלכות לישראל, מה שאפשר להביא לידי ביטוי גם את נס פח השמן.

הבה נתפלל כי נזכה בקרוב לשילוב של קוממיות לאומית העובדת בשיתוף פעולה עם מנהיגות רוחנית ראויה, לקימומו של בנין לאומי רוחני יותר שלם.

לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועיישה סבג	לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל נלב"ע ט' כסלו תשס"ט
---	--

ERETZ HEMDAH
3 Chiya St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה ע"ר
רח' חייא 3 ת.ד. 36236 ירושלים 91360
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

Email: info@eretzhemdah.org web-site: www.eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת הדף היומי - עיונים בשולחן ערוך - חושן משפט, לאור הדף היומי

ג' - ט' טבת, בבא בתרא קכא-קכז

נאמנות האב על בניו (קכז עמוד ב)

הרב עופר לבנת

לע"נ סבתנו מלכה טויבע בת הרב יעקב לייב

השבוע בדפי הדף היומי הגמרא (קכז עמוד ב) מביאה מחלוקת בין רבי יהודה לחכמים אודות נאמנות האב על בניו. לדעת רבי יהודה, האב נאמן לומר מי מבניו הוא בנו בכורו, גם נגד מה שחשבנו עד עכשיו. כמו כן, האב נאמן לקבוע שבנו הוא ממזר או חלל. לעומת זאת, לפי חכמים, האב נאמן, רק כאשר אין ידוע לנו מי הבכור. רוב הראשונים פסקו כדעת רבי יהודה. נחלקו הראשונים עד כמה רחבה נאמנות זו של האב. דעת בעל הלכות גדולות (הלכות מילה עמוד קנד) שהנאמנות של האב מוגבלת למקרה בו הוא קובע מי הוא בנו הבכור. לדוגמה כאשר הוא אומר על בנו הקטן שהוא הבכור, וממילא משתמע שבנו הגדול איננו בנו וממילא הוא ממזר, רק אז נאמן האב. אך אם האב אומר על בנו שהוא ממזר בלי קשר לקביעת בכורה, הוא אינו נאמן.

אמנם הרבה מהראשונים (תוספות ד"ה כד, רא"ש ח, כא ועוד) חולקים על הבה"ג וסוברים שבכל אופן יש נאמנות לאב על בניו, הן לקבוע מי הוא הבכור, והן לקבוע שהבן הוא ממזר.

שיטה מיוחדת לגבי נאמנות האב היא שיטתו של בעל התוס' הרי"ד (בתשובותיו סימן צב). לדעתו האב נאמן לומר שבנו הוא ממזר רק באופן שאומר שאכן הוא בנו, אלא שנולד לו מאישה שהיא אסורה עליו באחד מאיסורי העריות. אך אם מדובר על בן שנולד לו מאשתו והאב טוען שאינו ממנו אלא שאשתו זינתה, אין הוא נאמן לקבוע שכן זה הוא ממזר. נימוקו הוא שהתורה האמינה את האב רק על בניו, אך על בן זה, כיון שלדבריו אינו בנו, אין לו נאמנות לגביו. לפי שיטתו, במקום שידוע לנו מי הבן הגדול ומי הבן הקטן אין האב נאמן לומר על הקטן שהוא בכור ולהפוך את הגדול לממזר. רק במקרה שאנחנו לא בטוחים לגבי גילאי הילדים, ורק היה נדמה שאחד הוא יותר גדול, נאמן האב לומר על השני שהוא הגדול.

סיכום ופסיקה:

השולחן ערוך (אבן העזר ד, כט) פסק כדעת הראשונים שבכל אופן יש נאמנות לאב לומר איזה מבניו הוא הבכור, וכן לומר על אחד מבניו שהוא ממזר או שאינו ממנו. אמנם, גם לשיטה זו, ישנם עוד הרבה פרטי דינים וסייגים לגבי נאמנות האב. לאחרונה יצא לאור ספר מקיף ומסכם אודות נאמנות האב בשם "ויכר יהודה" על ידי הרב יהודה פריס, הכולל גם סיכום של פסקי בתי דין הרבניים בישראל הנוגעים לעניין זה.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ב)

תמוז תשנ"א

שליחות חינוכית לאשה נשואה שאינה מכסה ראשה

שאלה

האם מותר לשלוח אשה נשואה שאינה מכסה את הראש כשליחה לחו"ל? האם מותר לאשה נשואה שאינה מכסה את הראש להיות מורה בבית-ספר דתי? האם יש בהקשר זה עוד קריטריונים של צניעות שצריכים להקפיד עליהם?

תשובה

לעצם חובת כיסוי הראש באשה, הרי הדבר מפורש בגמ'¹ שמדין תורה אסור לאשה לצאת פרוצת ראש, שנאמר "ופרע את-ראש האשה"². ופסקו אחרונים שדין זה אמור באשה נשואה³, ואין הדבר תלוי במנהג המקום⁴, ועל זה נאמר "שיער באשה ערוה"⁵. ואולם יש פרטים בצורת הכיסוי ואיכותו שאכן תלויים בדת היהודית⁶ ובמנהגי המקום.⁷ כאשר מדובר בשליחות או תפקיד ללא זיקה כלשהי לעבודת חינוך, נראה שהדבר תלוי בשיקול דעתו של המעסיק, אם לקבלה לעבודה. אם יקבלה, נכון יהיה להורות לה לנהוג כמנהג המקום אשר בו היא עובדת, דהיינו להקפיד על כיסוי ראש, צניעות הלבוש וכיו"ב.⁸

ואמנם ביחס למינוי למשרה חינוכית במוסד חינוכי או בשליחות, יש להורות לאשה לכסות את ראשה בכיסוי ראש או בפיאה נוכרית⁹, משום שהדוגמה האישית היא יסוד החינוך, ולא יתכן שאשה מחנכת תתנהג בפני תלמידיה שלא כדרך ההלכה. הדבר חמור עוד יותר בהוראת מקצועות הקודש, אשר בה נאמרים הן על-ידי המורה והן על-ידי התלמידים פסוקים, דברים שבקדושה ואזכרות שם, והדבר אסור להיאמר מול שיער מגולה באשה נשואה¹⁰.

ביחס לשאר גדרי צניעות כגון כיסוי בית הצואר, זרוע, אורך שמלה ובגד שקוף יש להורות בדבר כפסיקת ה"משנה ברורה" שהוא נתקבל ונתפרסם בהסכמת גאוני הדור הקודם כפוסק אחרון בתפוצות ישראל¹¹.
ומה שאינו אסור מדינא, יש לנהוג בדבר כמנהג השומרים על תורה ומצוות שבמקום, אשר בו תלמד.

- 1 כתובות (עב ע"א).
- 2 במדבר (ה', יח).
- 3 ראה "מגן אברהם" (סי עה ס"ק ג).
- 4 "משנה ברורה" (סי עה ס"ק י).
- 5 מימרא דרב ששת, ברכות (כד ע"א).
- 6 והם חיוב מוחלט לכל אשה בישראל, שוי"ע אבן העזר (סי קטו, ד בהג"ה), "משנה ברורה" (סי ע"ה סק"ב), "שער הציון" (שם ס"ק ה).
- 7 ועיין שוי"ע אבן העזר (סי קטו ד), שוי"ע אורח חיים (סי עה, ב).
- 8 לא מצאנו איסור ברור בהעסקת אשה שאינה שומרת תורה ומצוות. ועל פרוצדור דורנו כבר צווח בעל "ערוך השולחן" (או"ח סי עה, ז).
- 9 להיתר ולאיסור פאה נוכרית עיין "אוצר הפוסקים" (אבן העזר סי כא סעיף ב ס"ק ה), שם הובאו השיטות מערכה מול מערכה, והכרעת ה"משנה ברורה" להתיר (בשוי"ע אורח חיים סי עה ס"ק טו).
- 10 שוי"ע (אורח חיים סי עה, ב), ו"משנה ברורה" (שם ס"ק א וס"ק י).
- 11 הרב צבי יהודה הכהן קוק, בהקדמה ל"עולת ראי"ה" (עמ' ט).
ויעיין בדינים אלה ב"משנה ברורה" לסי עה.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

שו"ת "במראה הבזק", חלקים א'- ו'

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו אנו. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".
מחיר מבצע לששת הכרכים 300 ₪ במקום 360 ₪ (לחץ לקניה) (טל' 02-5371485)

חדש!!!

שו"ת "במראה הבזק" במהדורה מהודרת! מחיר מבצע לששת הכרכים 360 ₪ במקום 480 ₪

בשיתוף המרכז לשירותים רוחניים לקהילות - ההסתדרות הציונית העולמית

